

"תורתך שעשועי"

יו"ל ע"י בית מדרש לבעלי בתים ולגמלאים - גני הדר פתח תקוה

ראש הכולל - הרב זכריה אינגבר. עורך הגיליון - הרב שמואל אינגבר.

"ולא אתכם לבדכם אנכי כרת את הברית הזאת" (דברים כ"ט י"ג)

(ה' מדבר מתוך גרונו של משה)

(ט) אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלהיכם, ראשיכם שבטיכם וזקניכם ושטריכם כל איש ישראל. (י) טפכם נשיכם וגרך אשר בקרב מחניך, מחטב עציך עד שאב מימך. (יא) לעברך בברית ה' אלהיך ובאלתו, אשר ה' אלהיך כרת עמך היום. (יב) למען הקים אתך היום לו לעם והוא יהיה לך לאלהים כאשר דבר לך, וכאשר נשבע לאבתך לאברהם ליצחק וליעקב. (יג) ולא אתכם לבדכם, אנכי כרת את הברית הזאת ואת האלה הזאת. (יד) כי את אשר ישנו פה עמנו עמד היום לפני ה' אלהינו, ואת אשר איננו פה עמנו היום.

מי כורת את הברית ה' או משה

בפסוקים הראשונים של פרשת 'נצבים', משה רבנו אומר לעם ישראל שהם עתידים לעבור באותו יום ברית עם הקב"ה. ובפסוק י"ג הוא אומר שה' כורת אתכם את הברית הזאת: "אשר ה' אלהיך כורת עמך היום". ויש להבין, מדוע בפסוק י"ג הוא אומר זאת בגוף ראשון: "אנכי כרת את הברית הזאת"? וכן, יש להבין, היכן מופיע בפסוק שהברית אכן נכרתה בפועל?

ה' משה אלשיך - משה דיבר בשליחות ה'

וכן ה' משה אלשיך בספרו 'תורת משה' שואל שאלה זו: "ועוד כי למעלה אמר כי ה' כורת הברית, ופה ייחס אל עצמו ואומר אנכי כורת כו". ואומר, שממאי נפשך קשה, אם משה כורת את הברית הזאת, הרי שאינו יכול לכוות ברית אם אלו שלא נמצאים עדיין פה. ואם הקב"ה הוא הכורת הברית, אז הוא כורת רק עם הנפשות הבאות, ולא עם אלו שנמצאים פה היום, שהרי עכשיו הוא לא מדבר אתם, כפי שהיה במתן תורה, שהוא השביע את עם ישראל שנכח במעמד הר סיני. ואם נאמר שמשם ישביע את אלו שנמצאים היום, והקב"ה ישביע את הנפשות העתידות לבא, יטענו אלו העומדים פה, מדוע יגרעו מהדורות הבאים שה' עצמו השביע אותם?

לכן אומר להם משה, שאת הברית עושה הקב"ה עצמו עם כולם, והוא מפרט: "את אשר ישנו פה עמנו עמד היום לפני ה' אלהינו", כלומר אתם שנמצאים בגוף ובנפש אתם עומדים לפני ה' והוא שכורת אתכם את הברית. וגם: "את אשר איננו - פה עמנו היום", כלומר גם הנפשות שהם אינם בגוף, גם הם נמצאים פה. ועם כולם: "אני כורת ברית בשליחותי יתברך", שנמצא עמנו היום. ויוצא לפירושו, שמשם כורת את הברית בשליחותו של ה', ונחשב שה' הוא הכורת את הברית.

רעיון מרכזי - ה' מדבר מתוך גרונו של משה

מצאנו ב'זוהר הקדוש' (חלק ג', רי"ט ע"א): "אתו כלהו ובריכו ליה, ואמרו ליה סיני סיני, דקודשא בריך הוא ושכינתיה מליל בפומיו", שהקב"ה והשכינה דיברו בפיו. אפשר להביא מקור נוסף לרעיון זה מה'ספרי' לפרשת 'מטות' (פיסקא א'): "זה הדבר. מגיד שכשם שנתנבא משה בכה אמר. כך נתנבא נביאי בכה אמר. ומוסיף עליהם זה הדבר". עפ"י המדרש, משה רבנו התנבא גם בנוסח - 'כה אמר ה' כפי שהתנבאו שאר הנביאים, אך בשונה מהם הוא התנבא גם בנוסח - 'זה הדבר'. ויש מהמפרשים הסבירו, ש'כה' הכוונה היא, שה' אמר לנביא, והנביא אומר את מה שה' אמר לו, ולכן אומר - 'כה'. אך כאשר משה אומר - 'זה הדבר', הכוונה היא, שהמילים הללו הם דברי ה' עצמו, כי ה' מדבר מתוך גרונו של משה. כך מסביר שם 'מלבי"ם' את ההבדל בין משה לשאר הנביאים: "ומשה היה רואה גם באספקלריא המאירה שאז לא בא בתורת שליח רק שכינה מדברת מתוך גרונו וצ"ל בלשון זה הדבר, ר"ל הוא דבור ה' בעצמו המדבר אליכם מתוך גרונו".

ולפי רעיון זה, אפשר אולי לומר, שפסוקים ט' - י"ד נאמרו ע"י משה עצמו, מלבד פסוק י"ג שבו נאמר - 'אנכי', אותו אמר הקב"ה מתוך גרונו של משה. וא"כ, זה גם מסביר את השאלה השניה, שבוזה שה' אומר: "ולא אתכם לבדכם, אנכי כורת את הברית הזאת", הרי אמירה זו היא עצמה מהווה את מעשה כריתת הברית.

הסבר פסוקים נוספים עפ"י הרעיון הנ"ל

על פי רעיון זה נסביר פסוקים נוספים בתורה:

א. "ואנכי אהיה עם פיך" - בפרשת 'שמות' ה' מבקש ממשה שילך אל פרעה. משה מסרב ואומר: "לא איש דברים אנכי... כי כבד פה וכבד לשון אנכי" (שמות ד', י'), וה' עונה לו: "ועתה לך, ואנכי אהיה עם פיך והוריתך אשר תדבר" (שם, שם, י"ב). וצריך להבין, כיצד ה' פותר למשה את היותו כבד פה. ומדברי 'אבן עזרא' נראה שהפתרון לא ברור, שהרי הוא מעיר על תשובת ה': "הנה לא הבטיחו שיסור כובד לשונו, רק יורנו מה שידבר". אך פרשנים אחרים מבארים שה' אומר למשה שהוא ירפא את פיו.

ה' מדבר מתוך גרונו של משה - ולפי הרעיון דלעיל, נוכל להסביר את משמעות דברי ה': "ואנכי אהיה עם פיך", שמשם לא ידבר לבד, אלא ה' ידבר יחד עם משה מתוך פיו של משה, ולכן אין למשה לחשוש על כך שהוא כבד פה.

ב. "הנה אנכי מכה במטה אשר בידך על המים" - ה' אומר למשה שיגיד לפרעה: "כה אמר ה' בזאת תדע כי אני ה', הנה אנכי מכה במטה אשר בידך על המים אשר ביאר ונהפכו לדם" (שמות ז', י"ז). שואל ה'חת"ם סופר' שהרי לא ה' הכה על המים, אלא אמר למשה שיאמר לאהרן ומתוך: "אלא מתוך שהשכינה דברה מתוך גרונו של מרע"ה יוצדק לומר - הנה אנכי מכה במטה אשר בידך אעפ"י שאהרן הכה... והיינו בזאת תדע כי אני ה', רוצה לומר - אני המדבר הוא השי"ת עצמו המדבר מתוך גרונו".

ג. "בעבור ישמע העם בדברי עמך" - בפרשת 'יתרו' ה' אומר למשה: "הנה אנכי בא אליך בעב הענן, בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם" (שמות י"ט, ט'). 'רמב"ם' מביא פסוק זה כבסיס לאמיתות נבואת משה: "וימנין שמעמד הר סיני לבדו היא הראיה

לנבואתו שהיא אמת שאין בו דופי, שנאמר הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור **ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם**, מכלל שקודם דבר זה לא האמינו בו נאמנות שהיא עומדת לעולם אלא נאמנות שיש אחריה הרהור ומחשבה" (רמב"ם ה' יסודי התורה פ"ח ה"א). ומה פירוש הדברים : **"בדברי עמך"**? רוב הפרשנים מסבירים שעם ישראל ישמע כיצד ה' מדבר עם משה, ולכן יאמינו בו.

ה' מדבר מתוך גרונו של משה - ועל פי הרעיון דלעיל, נוכל להסביר, שמשמעות הפסוק : **"בדברי עמך"**, שאין הכוונה שהעם שומע כיצד ה' מדבר אל משה, כי אז היה צריך לכתוב : **"בעבור ישמע העם בדברי אליך"**. אלא, הכוונה היא, שה' **מדבר עם משה ביחד**, מתוך פיו של משה. כלומר, שכאשר משה מדבר שומעים גם את קולו של ה', שיוצא מפיו של משה.

וניתן למצוא לכך חיזוק בדברי בעל **'כתב סופר'** שאומר : **"וגם בך יאמינו לעולם. צריך להבין לשון בך, הול"ל וגם לך... לקמן כתיב ויהי קול השופר הולך וחזק מאוד, משה ידבר והאלקים יענו בקול... ונ"ל הנה אמרו ז"ל [ספרי' מטות ב] שהיתה שכינה מדברת מתוך גרונו של משה... ולפי' לא היה משה רק כשופר שתוקעים בו ויוצא קול התוקע בו... כן היה משה פותח פיו ושכינה מדברת מתוך גרונו"**.

ד. **"משה ידבר והאלהים יענו בקול"**

בהמשך פרשת **'יתרו'** נאמר : **"ויהי קול השפר הולך וחזק מאד, משה ידבר והאלהים יענו בקול"** (שמות י"ט, י"ט). ויש להבין את משמעות הדברים של - **"והאלוקים יענו בקול"**, ונמצא מספר הסברים במפרשים : **"רש"י** מסביר, שמשם עצמו דיבר, ואילו ה' חיזק את קולו בכדי שכולם ישמעו. **"רמב"ן** מסביר, שעם ישראל שומע את קולו של אלקים מדבר אל משה, אך הם שומעים רק קול, ולא מבינים את הדברים עצמם : **"וישראל שומעים קול האלהים שעונה אותו ויצונו, והם לא יבינו מה יאמר לו"**.

ה' מדבר מתוך גרונו של משה - ועל פי הרעיון דלעיל, נסביר, שמשם ידבר, וה' מדבר אתו יחד בקול, כלומר, הקול שנשמע מתוך פיו של משה, הוא גם קולו של הקב"ה. וניתן למצוא חיזוק לזה בדברי **הזוהר הקדוש** (חלק ג דף רס"ה ע"א) שאומר : **"תא חזי, כתיב (שמות י"ט, י"ט) משה ידבר והאלהים יענו בקול, ותנינן (במס' ברכות מ"ה ע"א), מאי בקול, בקולו של משה, ושפיר הוא, בקולו של משה דייקא, בההוא קול (דאיהו) אחיד ביה על כל שאר נביאין"**. כלומר, שהקול של השכינה אחוזה בקולו של משה.

ד.1. **אין המתרגם רשאי להגביה קולו יותר מהקורא**

פסוק זה נדרש להלכה במס' **'ברכות'** (מ"ה ע"א) : **"אמר רבי שמעון בן פזי מנין שאין המתרגם רשאי להגביה קולו יותר מן הקורא, שנאמר 'משה ידבר והאלהים יענו בקול' שאין תלמוד לומר 'בקול', ומה תלמוד לומר בקול - בקולו של משה"**.

יש **קצת קושי** בגמ' זו, כי ר' שמעון בן פזי רוצה להוכיח מפסוק זה, שהמתרגם לא יגביה קולו יותר מהקורא, ומביא פסוק שמשמע ממנו בפשטות, שמשם הוא הקורא, ואילו הקב"ה הוא המתרגם, ואפשרות זו קשה להולמה, שה' הוא המתרגם של משה. ולכן **'תוספות'** שם בד"ה 'בקולו של משה', מביא את פירושו של **'רב אלפס'** שמתמא משה דיבר אל העם בכל כוחו בכדי שכולם ישמעו, אבל הקב"ה לא היה צריך להרים קולו, שהרי לא היה מדבר אלא אל משה בלבד, ולמרות זאת ה' הגביה קולו, כדי שלא יהא קולו של משה המתרגם, רם יותר מקולו של הקב"ה שהיה הקורא.

ו'מהרש"א' ב'**חידושי הלכות'** שם מעיר, שהתוס' פירשו כך, כי הבינו מהפסוק, שה' היה הקורא, ומשה היה המתרגם. אך אם היה אפשר לפרש הפוך, שמשם היה קורא, והקב"ה היה מתרגם, היה מובן הלימוד של ר' שמעון בן פזי - שאין המתרגם רשאי להגביה קולו יותר מהקורא, ואילו מהבנת **התוס'** משמע - שאין הקורא רשאי להגביה קולו יותר מהמתרגם.

וב'חידושי אגדות' שם מוסיף **'מהרש"א'**, שלולי הבנת **התוס'** היה נראה לפרש את הפסוק כפשוטו, שמשם היה הקורא, והקב"ה הוא המתרגם. שמשם היה קורא רק בלשון הקודש, שאין הכל מבינים בו, אבל דיבורו של הקב"ה היו בו ע' לשון, כדאמר ר' פי רע"ק (פח ע"א) כל דבור ודבור שיצא מפי הקב"ה היה נחלק לע' לשונות, והיינו שהיה מתרגם לכל אחד כפי הלשון שמבין, וה' לא היה מגביה קולו יותר מקולו של משה. ומכאן מוכיח ר' שמעון בן פזי - שאין המתרגם רשאי להגביה קולו יותר מהקורא.

ה' מדבר מתוך גרונו של משה - ולפי הרעיון, שה' מדבר מתוך גרונו של משה, אפשר להסביר את הפסוק, שמשם היה מדבר, והקב"ה היה מוסיף את דיבורו לדיבור של משה, ובאותה עוצמת קול כמו של משה. ואפשר לראות זאת, כאילו משה הוא הקורא, וה' הוא המתרגם. ומכאן מוכח, שאין למתרגם להגביה את קולו יותר מהקורא.

ה. **"פה אל פה אדבר בו"**

נדון בפסוק נוסף המופיע בסוף פרשת **'בהעלותך'** : **"פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידת ותמנת ה' יביט ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה" (במדבר י"ב, ח')**. ויש להבין מה כוונת הדברים : **"פה אל פה אדבר בו"**. **'רש"י'** מפרש, שאין לפרש כפשוטו, אלא שה' אמר לו בצורה מפורשת : **"פה אל פה - פירושו אמרתי לו לפרוש, ופה אל פה לאו דוקא אלא ר"ל בהדיא"**.

ה' מדבר מתוך גרונו של משה - ועל פי הרעיון דלעיל, נוכל להסביר, שדברי ה' יוצאים מפיו של ה' אל פיו של משה, וזהו : **"פה אל פה"**, ולגבי משה המשך המשפט : **"אדבר בו"** יהיה ממש כפשוטו, שה' מדבר דרך פיו של משה רבנו. **וב'אילת השחר'** שואל, מדוע נאמר : **"אדבר בו"** ולא : **"אדבר אליו"**? ומתרג' על פי הרעיון הנ"ל : **"י"ל כיון שהדיבור של השכינה היתה בו"**, ומסתמך על הזוהר הקדוש שהבאנו לעיל מפרשת **'פנחס'**.

כתקופה זו קל הקורונה הקיעורים מתקיימים ע"י תוכנת זום

שעה 11.15 - שיעור בגמרא מסכת שבת. שעה 12:00 - שיעור באור החיים הקדוש.

ביום ה' שיעור בפרשת השבוע (שיעור זה מתפרסם בסוף השבוע בבתי הכנסת בעלון של בית המדרש)

השבוע אנו יוצאים למנוחת בין הזמנים, והשיעור האחרון יינתן ביום רביעי ח' מנחם אב

לפרטים נא לפנות בטלפון - 0548448692. לתגובות הערות והארות ולקבלת הגיליון במייל, גם במהדורה מורחבת,

נא לפנות לכחובת - Ingber@bezeqint.net